

Od 1. května bude jednodušší než kdy dříve odejít do Německa a Rakouska za prací. Češi se však nestěhují příliš rádi. Dělalí to kvůli politickému režimu, ekonomice, pro lásku. MF DNES přináší příběhy tří rodin, které se v Německu vypořádávají se zdánlivou drobností: jak naučit své děti daleko za hranicemi rodný jazyk.

Mami, mluv už jako ostatní

Chci číst a psát tahle, že moje přibun-ny ne spadnou se smíchu od židle.

Tuto větu nepsalo dítě a vlastně ani žádný cizinec. Psala ji Zuzana Binderová. Čtyřicetiletá dcera českých emigrantů žijící v Německu. A napsala ji do dotazníku České školy ve Frankfurtu nad Mohanem, kam právě zapsala své dvě děti, pětiletou Franzisku a čtyřletého Konstantina.

V jejím domku žije Marta Kubišová a na fotbalové mistrovství se na oknech objevuje vlajka česká i německá. „Čechům fandím na prvním místě, a když třeba vypadnou, tak pak Němcům,“ říká v narážce na to, že ne vždy se Češi na mistrovství proboují.

Když její rodiče emigrovali, byla ještě zárodek. Ale důležitým. Byla to její těhotná maminka, kdo v azylovém útočišti ve Vídní rozhodl, že koupenní lístky do Afriky nevyužijí a zkusí nový život v bezpečnějším Německu. O svých rodičích mluví paní Zuzana jen v dobrém. Byť jim jednu věc neschvaluje. Že ji nenaucili plynně česky.

„Doma spolu česky mluvili, ale dbali na to, abychom se naučili především výborně německy. Nemám tedy ani slovanský akcent, což mě moc mrzí,“ říká. Cílem jejich rodičů coby emigrantů bylo co nejvíce zapadnout a stát se členy společnosti, která je po útěku z diktatury přijala. Paní Zuzana mluví česky dobře. Občas vypadne nějaké slovo, občas nějaké vznikne. Třeba jak bastelovala (basteln – něco sám vyrábět, kutit – pozn. red.) velkonoční vajíčka. Ale nemluví dost.

„Zkoušela jsem vytvořit svým dětem bilingvní domácnost. Ale spousta věcí nepojmenuju. Ví, jak říct stůl, okno, záclona, ale ne už tohle, na čem záclona visí,“ ukazuje na gar-nýž. Tak to vzdala. „Brečela jsem, byla jsem zoufalá, že nevládám dát svým dětem jejich jazyk, jejich kulturu,“ popisuje žena, která se do Česka poprvé podívala pár týdnů před revolucí, ve svých devatenácti letech.

Letos se ve Frankfurtu otevřela Česká škola, zatím vlastně školka, kam vodí o sobotách na hodinu obě děti. Učí se tam zpívat české písničky a mluvit.

„Holka modrooká, nesedávej v potoka...“ ozývá se z vedlejšího pokoje. To zpívá Franziska, která před pěti minutami odmítla zpívat před „návštěvou z Česka“ a za rohem si už brouká. Na písničku není poznat, že by nebyla Češka. Ale kromě „nech toho“, což se naučila při návštěvě v Česku při hraní se sestřenicí Lenkou, umí jen pár slov.

Jak to vyřešit? „Zjišťuju, jestli je možné vzít na tři týdny děti do školky v Česku. Že by tam chodily, až budeme na návštěvě u příbuzných. A jestli bych tam mohla být s nimi. Abych se také naučila.“

Mami, proč nemluvíš normálně jako táta a Jakub?“ zeptala se Dany Štrupové její tehdy tříletá dcera. Češtině své matky rozuměla, ale logičtější je přece jazyk, kterým mluví všichni ostatní. „Netušila samozřejmě, že jde o češtinu a němčinu, jen jsem ji iritovala, že mluví jinak. Odmítala říct slovo česky, ale znala je. Pak najednou začala říkat celé věty a skoro bez chyb,“ popisuje česká právnička, která v Německu žije už od roku 1997.

Provdala se tu za přítele, s nímž se seznámila při práci v USA. Vedle dnes pětileté Isabelle mají také sedmiletého Jakuba. Její manžel se o češtinu zpočátku pokoušel, ale náročná práce, málo času a složitý jazyk příliš dohromady neshy.

„Nikdy jsem nebyla s dětmi doma. Vždy jsem pracovala. Mluví s nimi sice jen česky, ale v realu to jsou vlastně jen dvě hodiny denně. A ony mi odpovídají německy,“ popisuje.

Její děti česky rozumějí i mluví. Ale v němčině jsou lepší. „A zcela jistě se ten rozdíl bude zvětšovat. Vidím to, když se s Jakubem učím. Nedávno probírali stavbu listů a stromů. Pokoušela jsem se mu látku říkat i v češtině. Jenže jednak je to hodně odborné a ne všechny termíny znám a jednak... Tady už nejde o legaci, ale o známky. Už ho nemůžu plést.“

Od září jej přihlásila do České školy ve Frankfurtu. A v rodině Štrupových nastane problém: Bude chtít Jakub chodit do německé školky od pondělí do pátku a v sobotu si doplňovat češtinu?

„Zatím neprojevuje ani nadšení, ani odpor. Pomáhá, že Isabelle chodí z české školky nadšená. Když ale nebude chtít, nutit ho nemůžu...“ říká.

Když před časem jela Dana Štrupová se svými dětmi vlakem, ptala se jich jako obvykle česky. Ony odpovídaly německy. „Promiňte, proč mluvíte jiným jazykem, když vaše děti umí německy a vy očividně taky?“ zeptala se po chvíli jedna starší paní. „Protože chci, aby se to naučily, a nevzdávám to,“ zněla odpověď. „Znám lidi, kteří své děti z různých důvodů nenaucili česky a teď toho litují.“

Nakonec i její dcera se už učí rodný jazyk ráda. Ve školce konečně našla odpověď na otázku, kterou položila matce před dvěma lety: Existují i další lidé, a dokonce vrstevníci, kteří tímto jazykem mluví.

Vtelevizi na sebe česky pokřikují želvy Ninja, máma i táta mluví doma jen česky. Vlastně někdy i německy. „Snažím se mu vstřípit povely jako umy si ruce, sedni si, pozor auto. Aby ve školce rychle zareagoval,“ říká Věra Vtichavová. Mluví o čtyřletém Denisovi, který nyní chodí do německé školky. Do země se přestěhovala s přítelem, který tu dostal nabídku na práci.

„Zřejmě kvůli dvojjazyčnému prostředí začal Denis mluvit později. Ale pak se rozmluvil a perfektně rozezná, s kým má mluvit česky a s kým německy,“ říká Věra.

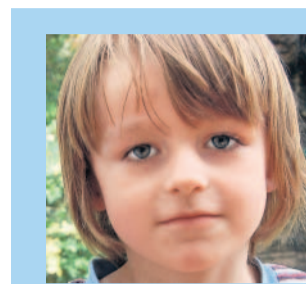
Denis si hraje a občas utrousí německé slovo. Třeba „entschuldigen“. To když maminku postříká vodou. Nebo „danke schön“ na přinesenou čokoládu. Nebo také „noch nicht“ na otázku, jestli si chce jít hrát ven. Pokud by vás zajímalo, co má rád, je to fustball. Rád si hraje s Kranem, že je to český jeřáb, si nevzpomene. Až když se ho zeptáte, co to zrovna nakreslil za bramboru, odpoví: „Hovínko, nějakéj.“

„Zatím jsme to neřešili, ale je jasné, že neumí dobře. Třeba skloňování mu moc nejde. Nemá to ani příliš odposlouchané, vždyť i my jsme mimo Česko už deset let,“ říká Věra.

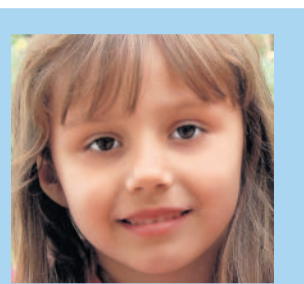
V jejich rodině jde výuka jazyků trochu opačně. Denisova babička v Česku se kvůli němu už začala ve svých skoro šedesáti letech učit německy.

Lucie Suchá
redaktorka
MF DNES

Jaké české slovo je pro Konstantina nejtěžší? Alle Wörter. Všechna, říká německy vnuk českých emigrantů.

Nejtěžší slovo? Konstantinova sestra Franziska říká „hořčice“ (Senf). Zkouší pojmenovat věci kolem sebe.

Emigranti často přetrhali kořeny a teď toho litují

Kateřina Spiess-Velčková žije nedaleko Frankfurtu nad Mohanem už devět let. Letos založila českou školku a v září se otevře i škola: víkendové kurzy češtiny pro děti.

Je možné naučit dítě v cizím prostředí cizí jazyk jako rodnou řeč?

Už tříměsíční dítě vnímá melodii jazyka. Je důležité, aby alespoň jeden rodič mluvil česky. Až v období puberty si jazyky takzvaně sednou a lidé začnou mluvit plynně. Zrovna tohle období je však obtížné. Děti myslí ekonomicky, proto jim někdy připadá nepraktické používat dvě řeči.

Takže je možné naučit děti v cizím jazyce, aniž by procvičování „vysoký, vysokat, žvýkat...“ připomínalo týrán?

Například Lucie Slavíková-Boucher z Paříže, která založila projekt Českých škol bez hranic, to dokázala. Musíte mít ale maximální dostatek času a také talent učit. Vyučovat vlastní dítě je daleko složitější než cizí. A když potřebujete vůli. I když máte předsevzetí, je těžké je dodržet a pravidelně se s dítětem učit, když jste sama v cizojazyčném prostředí.

České děti v zahraničí se učit musí. Musí skládat zkoušky na českých školách, aby jazyk neztratily.

Ano, nejméně jednou za dva roky. Ale jedná se o starý zákon, který už nevyhovuje současné situaci a mnohdy působí kontraproduktivně. Slyšela jsem o případech, kdy rodiče kvůli němu raději dítěti nedají české občanství. Zkouška totiž nemusí být jen z českého jazyka a realit či dějepisu. Někteří ředitelé mohou chtít dítě prozkoušet třeba i z tělocviku.

Vy jste nyní otevřeli českou školku ve Frankfurtu, chystáte také od září školu a kurzy pro dospělé. Vše o víkendech. Jak chcete děti přinutit se učit ve volnu?

U nás není typická výuka. Koncipovali jsme ji jako školu hrou, aby k nám dítě chodilo rádo. Jsme doplňková škola, rodičům ukazujeme směr. Mnohem více práce je na nich.

Víte, kolik žije v okolí Frankfurtu českých rodin?

Na úřadech mi řekl, že v okruhu osmdesáti kilometrů kolem města žije zhruba tisíc dětí, které mají vazbu na Českou republiku.

Je mezi jejich rodiči zájem o to, učit děti česky?

Je to různé. Například ti, kteří utekli za minulého režimu, chtěli začít nový život a vytrhat kořeny. Také se kolikrát i báli na ulici mluvit česky, báli se, že je někdo udá StB. Ale i dnes přicházejí lidé, kteří nechtějí mít s Českem nic společného. Někteří však časem zjistí, že jim chybí české tradice a vůbec kontakt s lidmi z Čech. Každý člověk žijící dlouhodobě v zahraničí si však začne uvědomovat mnohem více vlastní identitu. Hlavně v cizině si lidé uvědomují, jak je důležité svým dětem zprostředkovat kořeny.

Kdo jsou lidé, kteří k vám chodí?

Ze sedmdesáti procent to jsou rodiny, kdy matka je Češka a otec Němec. Z dvaceti procent pak české páry, které přišly za prací. Ve Frankfurtu je hodně příležitostí v oboru IT či bankovníctví. Zbytek tvoří děti emigrantů, které česky samy příliš neumějí, ale chtěly by to naučit své potomky. Mají v Česku třeba příbuzné a nechtějí o ně své děti ochudit. Rodiče, kteří k nám docházejí, to navíc vidí jako možnost setkat se s dalšími Čechy. Sloužíme tu jako takové české centrum, které tu chybělo.

